

But they have no mind

והא לאו בני דיעה נינהו -

Overview

The משנה stated that even a חרש שוטה וקטן can write a גט. The גמרא asks, 'but they are not intelligent people', so how can they write a גט.¹ Our תוספות qualifies the גמרא question and offers various explanations of the ensuing גמרא.

לרבי אלעזר פריך דרבי מאיר לא חייש בכתיבה לשמה ומשני כשגדול עומד על גביו -
The question (of **והא לאו בני דיעה נינהו**) **is according to ר"א** (who requires כתיבה לשמה),² but not according to **ר"מ** **who is not concerned for לשמה**. **And the גמרא answers**, that a חש"ו can write a גט **if there is an adult supervising him** (and telling him to write it לשמה). This indicates that a חש"ו can have (לשמה) כוונה if supervised –

anticipates a difficulty:

והא דתנן בפרק קמא דחולין³ וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן כולי -
And this which the משנה taught in the first פרק of מסכת חולין **and all who were שוחט and others saw them, etc.** (including a חש"ו) **their שחיטה is כשר** -

ואמרינן בגמרא (שם יב,ב) מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה⁴ כולי -
And the גמרא there asks; 'who is the תנא (of that משנה) **that does not require proper intent for שחיטה', etc.;** **the תוספות is asking, why is it considered without כוונה**, since **אחרים רואין אותו**?

replies:

התם מיירי כשאינו מלמדו לכוין לשחוט אלא ראה בעלמא -
There (in **מס' חולין**) **we are discussing a situation where the גדול is not teaching the חש"ו to have intention for שחיטה**, rather the גדול **is merely observing him**, and nevertheless it is **כשרה**; **proving that no כוונה is required for שחיטה** -

אבל הכא מיירי שגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה⁵ -

¹ Se ד"ה והא that since they are not בני דיעה they will not know how to write the לשמה.

² See footnote # 1. The question of the גמרא is only if we assume our משנה follows ר"א. See 'Thinking it over; # 1.

³ ב,א.

⁴ The משנה there stated that if someone observed the שחיטה of a חש"ו it is כשר; the גמרא there states that this ruling implies that there is no need for כוונה by שחיטה, for if there was a need, how can the שחיטה of a חש"ו be כשר (even if כשר (even if לשמה by חש"ו can have כוונה). However from our גמרא it is evident that a חש"ו can have כוונה (of לשמה by גט) if a גדול is עומד על גביו. So these two גמרות seem to contradict each other whether a חש"ו can have כוונה if others instruct him (our גמרא), or not (the גמרא in חולין). [The need to observe him is to make sure that it was a כשרה.]

⁵ The משנה in חולין states, 'ואחרים רואין אותן', indicating they were merely observing, therefore it is understood that the חש"ו had no כוונה; however in our גמרא we say, 'והוא שהיה גדול עומד על גביו', indicating that the גדול is supervising them and instructing them to write it לשמה (see מהר"ם שי"ף).

However here we are discussing a situation where the גדול is supervising him, and teaching him and urging him to write the לשמה, so the חש"ו have כוונה.

proves that a קטן (and a חרש) can have כוונה if so instructed:

ולחכי נמי בפרק מצות חליצה (יבמות קד, ב) ממעט מחליצה חרש וחרשת⁶ לפי שאינן בני קריאה -

And therefore we also find in פרק מצות חליצה that the גמרא excludes a חרש וחרשת from performing חליצה, (only) because they cannot speak -

וקטן משום דאיש כתוב בפרשה⁷ אבל מטעם דלאו בני כוונה נינהו לא פסיל להו -

And a קטן is excluded from performing חליצה, (only) because the word איש is written in the פרשה of חליצה, however they are not excluded on account that they cannot have proper כוונה, (since he can be instructed to have כוונה) -

אף⁸ על גב דאמר התם⁹ דחליצתו פסולה עד שיתכוונו שניהם¹⁰ -

Even though the ברייתא states there that the חליצה is invalid unless they both (the יבמה and the יבם) have כוונה, and nevertheless a קטן (and a חרש/ת) would be כשר (if not for the fact that they are not בני קריאה, or the פסוק of איש); the reason is -

משום דבית דין מזהירין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביו -

Because the גדול can instruct them to do the חליצה לשמה, and so it is like a גדול. כוונה (of our גמרא), where they can make the קטן (and חרש/ת) have proper כוונה.

חליצה and גט cautions that there still exists a difference between:

ומיהו הכא בגדול עומד על גביו כשר אפילו בשוטה -

However here (by a גט) when there is a גדול עומד על גביו, the גט is כשר even if it is written by a שוטה -

משום דמוכחא מילתא דקא עביד לשמה שכותב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה -

For it is an evident fact that he is writing לשמה, since he writes his (husband's) name and her (wife's) name, the name of his city and the name of her city; this proves that he is writing לשמה -

אבל לענין חליצה אמרו בתוספתא דיבמות (פרק י"א) דשוטה לאו בר חליצה הוא -

However regarding חליצה the תוספתא rules that a שוטה is not

⁶ A חרש and חרשת are a male and female deaf mutes respectively. If either the יבם or the יבמה is a חרש/חרשת they cannot perform חליצה since there is a requirement for both the יבם and יבמה to recite certain statements in the process of חליצה.

⁷ See there קה, ב. The פסוק writes (in כה, ז [תצא]), regarding חליצה that 'ואם לא יחפוץ האיש לקחת וגו'', which excludes a קטן.

⁸ In order for תוספות to prove that a קטן can have כוונה, he first needs to show that there is a requirement for כוונה by חליצה. Otherwise (if there is no requirement for כוונה by חליצה) it is understood why the גמרא excludes a קטן (only) because the פסוק writes איש, and not because of lack of כוונה, since כוונה is not required.

⁹ קב, ב.

¹⁰ This proves that חליצה requires כוונה, and nevertheless the גמרא does not say that חליצת קטן (or חרש) is פסולה because of lack of כוונה (rather it is פסול only because of איש); proving that a קטן וחרש can have לשמה.

capable of giving חליצה -

אף על פי שבית דין מלמדין אותו דלא מינכרא מילתא דעביד לשמה כמו גבי גט¹¹ -

Even though חליצה it is not evident teaches him to do it because by חליצה as it is evident by a גט.

In summation; a גדול עומד על גביו (and a חרש ושוטה) can have כוונה if there is a גט with a גביו (with a גדול עומד על גביו) would even have been כשר for חליצה, if not for the מיעוט of 'איש' (but not a קטן). A שוטה is כשר to write a גט with a גביו (since it is very evident that he is writing לשמה), however regarding חליצה a שוטה is פסול even if a גביו, for it is not that evident that he has the proper כוונה.

asks: תוספות

ואם תאמר ואכתי הא לאו בני שליחות ניהו¹² מאי מהני דגדול עומד על גביו¹³ -

And if you will say, but still חש"ו are not in the category of שליחות, so what does it help that there is a גביו עומד על גביו?!

answers: תוספות

ויש לומר דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר¹⁴ -

And one can say that we do not require שליחות by the writing of a גט, for the word 'וכתב', is not referring to the husband but rather to the scribe.

responds to an anticipated difficulty: תוספות

והא דאמרינן לקמן (דף עא, ב) צריך שיאמר לסופר כתוב¹⁵ ולעדים חתומו לאו משום שליחות -

And this which the משנה states; it is required that the husband 'says to the scribe, 'write' and he says to the witnesses 'sign'; that is not on account of שליחות -

אלא משום דכשלא צוה הבעל לא חשיב לשמה אלא חשיב סתמא ופסול¹⁶ -

¹¹ See later in this footnote # 33. When the שוטה is writing the גט and writes all the names properly we can imagine that he has intent that it is being written כריתות לשם; however by חליצה neither the man (whose shoe is being removed) or the woman (who is removing the shoe) indicate to us that this is being done in order to permit her to remarry; he may think she wants to remove his shoe and she may think she wants to embarrass him.

¹² A חש"ו are excluded from being שלוחים (see קידושין מב, א).

¹³ in this question assumes that when the תורה writes ספר כריתות וכתב, this refers to the husband; however a סופר can write it as a שליח of the husband. We know that a חש"ו are not שליחות בני so even though there is a גדול עומד על גביו, which makes it a לשמה, but they cannot be שלוחים to write it on behalf of the husband.

¹⁴ is reversing his previous assumption (see footnote # 13), and maintains now that anyone can write the גט, not necessarily the husband. Therefore the חש"ו can write the גט, since no שליחות is required.

¹⁵ The fact that he must tell the סופר, 'write', (seemingly) indicates that he is making the סופר his שליח; otherwise, why is it necessary for the husband to tell the סופר to write.

¹⁶ Part of the לשמה is that the גט needs to be written גירושין לשם, and if the husband did not tell the סופר to write the גט, this of לשמה is lacking, for why should we assume that this woman is being divorced (as opposed to being שוחט that even if there was no כוונה (it was סתם) it is כשר since presumably this animal is intended to be a קרבן).

But rather that when the husband did not order the סופר to write the גט, it is not considered that the גט was written לשמה, but rather it is considered סתמא and the גט is פסול -

דאשה לאו לגירושין קיימא כדאמרינן בריש זבחים (דף ב,ב) -

Since a woman is not designated to be divorced, as the גמרא states in the beginning of מסכת זבחים -

anticipates another difficulty:

והא דאמר בריש כל הגט (לקמן כד,ב) ואי כתב רחמנא וכתב הוה אמינא למעוטי האי -

And this which the גמרא states in the beginning of הגט, פרק כל הגט, 'and if the תורה would have written (just) 'וכתב', I may have thought that it excludes only this case' - פירוש כתב לגרש את אשתו ונמלך דלאו איהו קא כתיב לה¹⁷ -

The explanation of 'this case' is where he wrote a גט to divorce his wife, and reconsidered (and another person with the same names, wanted to use it to divorce his wife), in that case it is פסול 'since he (the second person) did not write it' -

responds:

לא משום דהבעל צריך לכתוב אלא לפי שלא נכתב לגירושין דידהו אלא לאחר¹⁸ -

It is not פסול because the husband is required to write the גט, but rather it is פסול because it was not written for their גירושין (of the second couple), but rather it was written for another couple (the first).

anticipates an additional difficulty:

והא דאמר לעיל (דף כ.) יכילנא למיפסל לכולהו גיטא -

And this which רב חסדא stated previously, 'גיטין רבא', and רבא asked him - מאי טעמא אילימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה ליה¹⁹ -

What is the reason that you can annul all גיטין; is it because it is written 'וכתב' (and he shall write), but here (by all גיטין) she writes it -

responds:

¹⁷ The simple reading of the גמרא would indicate that the reason this גט is not כשר for the second husband (and wife) is because the second husband did not write it; indicating that the husband must write the גט or appoint a שליח to write it for him, contradicting this which תוס' just stated that the husband need not write the גט!

¹⁸ Tosfos is interpreting the words of the גמרא, that לאו איהו קא כתיב לה, to mean (not that the second husband did not write it, but rather) that the גט was not written for their divorce; it is a חסרון in לשמה (not in 'וכתב').

¹⁹ See ד"ה איהי רש"י there who writes that the woman pays for the scribe, so she is the one (paying for the) writing of the גט. From that גמרא it is also seemingly apparent that the וכתב refers to the בעל (not like תוספות concluded previously [see footnote # 14]), for if וכתב refers to the סופר (as תוספות maintains), why is there a problem if she pays the סופר?!

התם אונתן סמך דבעינן שיכתוב בציווי ויתן -

There, relied on the word 'ונתן', which indicates that there is a requirement that the סופר should write at his (the husband's) command and give it to the wife -

והכא אפילו נכתב בציווי לא יהיב לה מידי דשלה הוא -

However here (by all גיטין) even if it was written on his command, he is not giving her anything, for it is hers (she already paid for it).

In summation; there is no requirement of שליחות by writing a גט; when the תורה writes לה וכתב, it does not mean the husband specifically, but rather anyone may write it, as long as the husband instructs him, otherwise it is lacking in לשמה.

תוספות asks:

ואם תאמר והא לאו בני כריתות²⁰ נינהו -

And if you will say; but they (חש"ו) are not in the category of כריתות?!

תוספות answers:

ויש לומר דחשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה²¹ הוו בני כריתות -

And one can say that they (חש"ו) are considered בני כריתות, since when the קטן becomes an adult and the שוטה becomes sane; they are בני כריתות even now -

תוספות asks:

אבל קשה דמשמע דלא פסיל עובד כוכבים אלא משום דלדעתא דנפשיה קא עביד²² -

However there is a difficulty; for it seems that an עכו"ם is disqualified from writing a גט, only because he does according to his mind (and not what he is told) -

והיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו ומה צריך נמי לאיתויי ברייתא דעובד כוכבים פסול²³ -

But let us exclude a נכרי from writing a גט since they are בני כריתות (we do not need to resort that דנפשיה קא עביד), and why was it necessary to cite a ברייתא that an עכו"ם is פסול, since it should be obvious that he is פסול since בני כריתות נינהו?!

תוספות answers:

²⁰ כריתות means cutting off, separating, divorcing. A חש"ו cannot effect any type of כריתות (in their lives [they cannot be legally married, so they cannot be divorced]), so how can they effect כריתות in a גט.

²¹ Similarly the חרש"ת may regain their speech or hearing. See 'Thinking it over' # 2.

²² גדול עומד ע"ג (just like a חש"ו are asked רב הונא (on כגא, a נכרי should also be כשר to write a גט if there is a נכרי). The גמרא answered that a נכרי is עביד דנפשיה. It seems that otherwise he would be כשר, the question of תוספות is that a נכרי is נינהו בני כריתות?!

²³ When ר"נ asked his question (see footnote # 22) that a נכרי should be כשר, he followed it up by saying, and we know he is not כשר since there is a ברייתא which states so. תוספות is asking why the need for a ברייתא; how can we even entertain that a נכרי can write a גט, since he is בני כריתות? See 'Thinking it over' # 3. (See נחלת משה.)

ונראה דלא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות נינהו -

And it appears to תוספות that it is not applicable to disqualify anyone because of לאו בני כריתות נינהו -

במידי דלא בעי שליחות ולא לשם עדות²⁴ -

In something which does not require שליחות, or it is not for the purpose of giving testimony –

תוספות proves his contention:

דבמידי דשליחות הוא דאמרינן לקמן²⁵ הכי דאין העבד נעשה שליח כולי -

For we only (only) use the argument of לאו בני כריתות regarding שליחות, later in reference to the rule that an עבד cannot become a שליח, etc. to receive a גט for a woman from her husband since he is not וקידושין גיטין (i.e. לאו בני כריתות נינהו).

או חתימה לרבי מאיר שהיא לשם עדות פריך לעיל בפרק קמא (דף יב) -

Or we find this argument of לאו בני כריתות נינהו regarding signing a גט according to גמרא where signing of a גט is for the sake of testimony, where the גמרא previously asked in the first פרק -

גבי גיטין שחותמיהן עובדי כוכבים והא לאו בני כריתות נינהו -

Regarding גיטין whose signers where עכו"ם, 'how can it be כשר since they are לאו בני כריתות' גמרא saying that we find the גמרא regarding שליחות ועדות; it is only in regards to לאו בני כריתות -

אבל כתיבה לרבי אלעזר דלא לשום עדות ולא לשם שליחות הוא²⁶ -

However regarding writing a גט according to ר"א that it is not for testimony and not for שליחות -

אין לפסול משום דלאו בני כריתות נינהו -

The גט cannot be disqualified because of לאו בני כריתות נינהו!

תוספות proves his point:

דהא לא פסלי²⁷ בפרק ב' דעבודה זרה (דף כז,א) מילה בעובד כוכבים משום דלאו בני מילה נינהו -

For the גמרא in the second פרק of מסכת ע"ז does not disqualify a מילה performed

²⁴ is stating a (new) rule that the פסול of לאו בני כריתות נינהו is only if we are discussing שליחות or עדות, but in other cases (such as כתיבת הגט [which does not require שליחות (as mentioned previously) nor is it a הגדת עדות], there is no חסרון with לאו בני כריתות נינהו. See גרש ירחים who offers an explanation why only by שליחות and עדות, do we require כריתות.

²⁵ כג,ב.

²⁶ According to ר"מ it is understood that the ע"ה (who effect the גט) must be כריתות, and according to ר"א who maintains ע"ה they too have to be כריתות, however the כתיבה which is not a testimony and does not require שליחות (see footnote # 14), therefore it does not require כריתות, just as the paper on which the גט is written does not require that כריתות בני כריתות prepare it.

²⁷ Others (even) maintain that a מילה may be performed by a נכרי (see there כו,ב).

by a נכרי because they are not בני מילה,²⁸ (but rather for other reasons).

In summation; תוספות initially assumed that בני כריתות חש"ו are since they can become 'normal' adults. However תוספות concludes that בני כריתות is required only in cases of שליחות and עדות, but not in the writing of a גט.

תוספות offers a different approach:²⁹

ועוד אומר רבינו יצחק דמצינן למימר דסוגיא זו אליבא דרבי מאיר³⁰ -

- ר"מ is according to סוגיא, that we can say that this ר"י, And additionally says the וסלקא דעתין דלרבי מאיר נמי בעינן כתיבה לשמה מדרבנן דגזרינן כתיבה אטו חתימה³¹ -

And we are assuming now that also according to ר"מ we require כתיבה לשמה, for there is an injunction of לשמה because of חתימה לשמה -

ומוקי לה³² רב הונא בגדול עומד על גביו -

- גדול עומד על גביו established our משנה in case where there was a רב הונא So

ומהני אפילו בשוטה טפי מבחליצה כיון דלא הוה אלא מדרבנן³³ -

And a חליצה where a גיטין even by a שוטה more than by גע"ג will be effective by גע"ג is not effective, since the requirement of לשמה by גיטין is only מדרבנן (however by חליצה the requirement of חוונה is מה"ת -

אבל לרבי אלעזר דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה -

However according to ר"א who requires כתיבה לשמה מה"ת -

לא מהני בשוטה³⁴ גדול עומד על גביו כמו בחליצה³⁵ -

- חליצה by גיטין, as it is ineffective by שוטה, A גע"ג will not be effective for a

²⁸ This proves that the concept of בני וכו' ניהו is not universal but rather it is limited to שליחות and עדות (but it does not apply to הגט nor to מילה).

²⁹ תוספות will present a different approach to answer the previous questions regarding כריתות, שליחות, etc. תוספות is perhaps dissatisfied that בני כריתות is not required for הגט (according to ר"א), or that 'וכתב' does not refer to the בעל. Similarly תוספות may not agree to the difference between גט and חליצה (see footnote # 11).

³⁰ This is in contrast to the previous פ' that we assume that our משנה follows ר"א who maintains that וכתב refers to the הגט (which needs to be לשמה). However, ר"מ maintains that מה"ת a גט need not be written לשמה, for ר"מ interprets the word וכתב to refer to the חתימת הגט; the חתימה needs to be לשמה, but not the כתיבה. This פ' explains why there is no concern of שליחות ניהו or לא בני כריתות ניהו, since the (לשמה) כתיבה is not required מה"ת, and does not effect the כריתות therefore חש"ו can write the גט (with a גע"ג to insure the מדרבנן לשמה). See 'Thinking it over' # 4.

³¹ We are concerned that if the כתיבה will be לשמה שלא the חתימה may also be לשמה שלא and that is מה"ת. See 'Thinking it over' # 5.

³² The ש"מ question is still valid how can a חש"ו be כשר to write a גט, since we require לשמה מדרבנן!

³³ We do not need the answer given previously in this תוספות (see footnote # 11) that by גט it is טפי מינכרא מילתא טפי, but rather that by גט it is מדרבנן (therefore גע"ג is sufficient even for שוטה) and חליצה is מה"ת (so גע"ג is insufficient).

³⁴ However by a וחרש it may be כשר (as far as the לשמה aspect) even according to ר"א, if there is a גע"ג. See footnote # 10. See (also) footnote # 36. However that may be only according to (the ה"א of) ר"נ.

³⁵ This is in disagreement with the first explanation of תוספות that a שוטה may write a גט (according to ר"א if there is a גע"ג (see footnote # 11).

(ועוד אור"י according to the גמרא continues explaining the תוספות

ופריך רב נחמן מברייטא דקתני עובד כוכבים פסול ומשמע ליה דאתא כרבי מאיר³⁶ -

And ר"נ challenged רב הונא from a ברייתא which states that a נכרי is פסול to write a גט, and it seemed to ר"נ that this ברייתא is according to ר"מ -

מדלא נקט לפסול אלא עובד כוכבים -

Since it only mentions to disqualify a נכרי, but not a שוטה (and a חרש וקטן) -

ומשני דעובד כוכבים לדעתיה דנפשיה הוא דקא עביד -

And the גמרא answers that a נכרי follows his own mind -

ופסול אפילו גדול עומד על גביו אפילו לרבי מאיר -

And therefore it is פסול even if a געז"ג even according to ר"מ that the requirement of לשמה is only מדרבנן, nevertheless a נכרי will not write לשמה even by a געז"ג.

(ועוד אומר ר"י according to the גמרא explains the continuation of the תוספות

הדר אמר רב נחמן כולי וברייטא דקתני עובד כוכבים פסול רבי אלעזר היא -

retracted and said, etc. (that a נכרי may write a גט [according to ר"מ]), and the ברייתא which taught that a נכרי is פסול, this is according to ר"א (only) -

responds to an anticipated difficulty:³⁷

ונקט עובד כוכבים לרבותא דאף על פי שהוא בן דעת יותר -

And the ברייתא mentions a נכרי (חש"ו) as a novelty that even though a נכרי is פסול is more intelligent than a חש"ו, nevertheless even a נכרי -

והוא הדין דחרש שוטה וקטן דפסולין אי בעינן שליחות³⁸ -

And the same rule applies that a חש"ו are also פסול, if we require שליחות for writing a גט (since none of them [נכרי וחש"ו] are שליחות) -

ואי לא בעינן שליחות נקט עובד כוכבים דפסול בכל ענין -

And if we do not require שליחות, the ברייתא mentions a נכרי for he is פסול in any event, even if a געז"ג -

דאילו חרש שוטה³⁹ וקטן כשרים בגדול עומד על גביו ומיהו שוטה ודאי פסול כמו בחליצה -

³⁶ Tosfos is explaining s' question (why is there a difference between a נכרי and a חש"ו). Seemingly there is no question, for that ברייתא may be following the view of ר"א that requires כתיבה לשמה therefore a נכרי is פסול. Therefore Tosfos answers that ר"נ assumed that this ברייתא also follows the view of ר"מ (like our משנה), for otherwise if it follows ר"א why mention that only a נכרי is פסול, say that a חש"ו is also פסול! [It is apparent from s' question that he equates a נכרי to a חש"ו.] See נחלת משה that the proof is only from שוטה (not וקטן). (חרש וקטן).

³⁷ Tosfos is now saying that the ברייתא which disqualifies a נכרי is according to ר"א who requires כתיבה לשמה. However Tosfos just taught us that according to ר"א a חש"ו is also פסול, so why does the ברייתא mention only a נכרי?

³⁸ In this answer (the ועוד אומר ר"י) we are not certain (according to ר"א) whether the וכתב refers to the בעל (so שליחות is required), or וכתב refers to the סופר [see footnote 13 & 14] so no שליחות is required. However according to ר"מ that וכתב refers to the חתימה there is certainly no need for שליחות in the כתיבה. See נחלת משה that this doubt extends to the issue of כריתות בני כריתות as well.

³⁹ The וכתב delete the word שוטה (as Tosfos seemingly continues to say that a שוטה is always פסול).

However by a ח(ש)''ו, they are כשרים by a געע"ג; however a שוטה is certainly⁴⁰
– געע"ג even with a חליצה⁴¹ just like by פסול

The 'ועוד אומר ר"י' has explained our גמרא based on the assumption that (at least in the הו"א) we assumed that even ר"מ requires כתיבה לשמה מדרבנן.

וכן משמע דאפילו לרבי מאיר סלקא דעתין דבעי כתיבה לשמה מדרבנן –

And so too it seems that we assumed (in the הו"א) even according to ר"מ that
- מדרבנן is required כתיבה לשמה

דהא לבתר דאוקי נמי מתניתין כרבי מאיר⁴² –

For after ר"נ established the משנה like ר"מ –

פריך והא ודאי עובד כוכבים לדעתא דנפשיה קא עביד⁴³ –

The 'לדעתיה דנפשיה' (גט) נכרי is certainly doing it (writing the גמרא asked, 'but the

כתיבה לשמה מדרבנן requires ר"מ even in the הו"א we assumed that even

In summation; the 'ועוד אומר ר"י' maintains that the גמרא assumed that the משנה is according to ר"מ and even ר"מ requires כתיבה לשמה מדרבנן, and therefore the questions of שליחות and כריתות do not apply. The הגט שליחות by ר"י seems to be unsure whether there is a requirement of שליחות according to ר"א.

offers a third alternative:

ועוד נראה דהשתא סלקא דעתין דאפילו רבי מאיר בעי כתיבה לשמה מדאורייתא⁴⁴ –

And furthermore it appears to תוספות that now we assumed that even
according to ר"מ we require מה"ת לשמה –

ובחתימה הוא דפליגי רבי מאיר סבר דוכתב דקרא קאי אחתימה נמי –

And ר"מ argue regarding חתימה only; where ר"מ maintains that the word

⁴⁰ See 'Thinking it over' # 6.

⁴¹ We will need to explain that he did not mention שוטה like the first answer, for he mentions a לרבותא. See נחלת משה (however).

⁴² ר"נ concluded that (according to ר"מ) a נכרי is כשר to write a גט (and certainly a חש"ו, so our משנה follows the view of ר"מ), and the ברייתא which says a נכרי is פסול, is according to ר"א. The גמרא then asks (see the דגריסי in רש"י), but a נכרי is קעביד דנפשיה (ד"ה אמר).

⁴³ What is the גמרא's question; what of it if the נכרי is writing דנפשיה, since we are following ר"מ and כתיבה is not necessary. The fact that the גמרא asks 'וכו' דנפשיה, proves that in the הו"א we assumed that even according to ר"מ we require לשמה מדרבנן (and a חש"ו are כשרי only if a געע"ג). In conclusion, however, ר"נ responded that in fact according to ר"מ we do not require לשמה even כתיבה (and we do not require a געע"ג by a חש"ו)!

⁴⁴ According to this 'ועוד נראה', we will have to accept the answers of the first פשוט in תוספות; that שליחות is not required by הגט (since כתיבה refers to the סופר, not the בעל), and בני כריתות חש"ו, since they can become 'normal' adults (and/or that כריתות is not required for בני כריתות). The advantage of this 'ועוד נראה' is that we can no longer ask, why does the גמרא ask, והא לא בני דעה נינהו, perhaps we follow ר"מ who does not require לשמה כתיבה. According to this 'ועוד נראה', there is no question since we now assume that both ר"א and ר"מ require מה"ת לשמה. [The 'ועוד נראה' assumes that it is more logical to say that ר"מ requires מה"ת לשמה כתיבה than to say he requires it only מדרבנן.]

- לשמה מה"ת as well⁴⁵ as כתיבה, therefore both need to be לשמה מה"ת and כתיבה
ורבי אלעזר סבר דאכתיבה לחודה קאי -

And ר"א maintains that 'וכתב' refers only to כתיבה; there is no need for חתימה מה"ת in a
— גט

מדפריך רבא לרב נחמן וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט כולי -

Since רבא challenged ר"נ (who maintains that ר"מ does not require לשמה at all);
'but it says וכתב לה, meaning לשמה, does that not mean the writing of the גט, etc.
has to be לשמה -

משמע דרבא היה בא להעמיד דברי רב הונא⁴⁶ דאפילו כתיבה בעי רבי מאיר מוכתב -
This indicates that רבא wanted to reinstate the position of ר"ה that ר"מ
requires even לשמה, from 'וכתב' -

ולפי זה פסול נמי כתיבה במחובר⁴⁷ -

And according to this ר"א, writing במחובר is also פסול -

תוספות responds to an anticipated difficulty:

והא דתנן לעיל תלשו וחתמו ונתנו לה כשר⁴⁸ מיירי כששייר מקום התורף⁴⁹ -
And this which the משנה previously taught; 'he detached it (from the ground)
and signed it and gave it to her it is כשר', this ruling is in a case where he left
over the place for the תורף -

והשתא פריך והא לאו בני דעה נינהו לכולי עלמא⁵⁰ -

And now (that we are saying that in this ר"א even ר"מ requires לשמה מה"ת)
the challenge of ר"א is according to everyone (ר"מ ור"א) -
ומסיק רב נחמן דברייתא דקתני עובד כוכבים פסול כרבי אלעזר -

⁴⁵ We derive the rule of לשמה from וכתב לה - ליה לשמה; so it depends on what וכתב means whether כתיבה or חתימה or both.

⁴⁶ רבא maintains that a נכרי is פסול to write a גט even if געע"ג since לדעתיה דנפשיה עבד. However ר"נ maintains that a נכרי may write a גט (according to ר"מ). When רבא challenged ר"נ he was saying that you ר"נ cannot be correct that a נכרי can write a גט (according to ר"מ), but rather ר"ה is correct that a נכרי cannot write a גט (according to ר"מ) because the תורה writes 'וכתב'; indicating that רבא's challenge was that even according to ר"מ we require לשמה מה"ת!

⁴⁷ The תורה writes (in כדא, [תצא] דברים) וכתב וגו' ונתן וגו'; we derive from this that if there needs to be קציצה (cutting off) between the וכתב and the ונתן it is פסול. However this depends on what וכתב means; whether חתימה, כתיבה, or both. If we are now saying in this ר"א that ר"מ also requires לשמה כתיבה so וכתב refers to כתיבה also, therefore כתבו במחובר (where it will require קציצה before ונתן) is פסול.

⁴⁸ Previously the גמרא answered the משנה is according to ר"מ that וכתב refers to חתימה not כתיבה; however now we are saying in the ר"א that even ר"מ disqualifies במחובר כתיבה, how can תלשו וחתמו (after כתיבה) be כשר?!

⁴⁹ The תורף is the main part of the גט (the names, etc.). The requirement of וכתב ונתן (to exclude קציצה) is only regarding the תורף, not the טופס (the standard text of the גט).

⁵⁰ This is the (main) advantage of this פירוש that no one can answer that this משנה is according to ר"מ, since the גמרא assumed (at this point) that even ר"מ requires לשמה מה"ת.

And ר"נ concluded that the ברייתא which taught that a נכרי is פסול, is according to ר"א -

ומתניתין רבי מאיר דלא בעי כתיבה לשמה -

And our משנה is according to ר"מ who does not require כתיבה לשמה,
ונקט חרש שוטה וקטן והוא הדין עובד כוכבים -

and the משנה mentions קש"ו but the same rule applies to a נכרי that he is כשר even if there is no געע"ג -

אי נמי לא נקט עובד כוכבים משום דרישא אתיא נמי כרבי אלעזר⁵¹ -

Or you may also say; the משנה does not mention a נכרי because the רישא (our ר"א on כב.ב) is also according to א -

ולדידיה דוקא חרש שוטה וקטן כשרין בגדול עומד על גביו -

And according to ר"א, only a חש"ו are כשרין when there is a געע"ג (but not a נכרי since - (לדעתיה דנפשיה הא עביד

אבל סיפא⁵² דדייקינן מדפסיל עובד כוכבים לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר -

However the סיפא, from which ר"נ infers that since the משנה (only) disqualifies a נכרי to bring a גט, it implies that the נכרי is כשר to write a גט; this סיפא -

אתיא כרבי מאיר –

Is according to מ"מ that a נכרי may write a גט since we do not require כתיבה לשמה.

ואתִי שפִיר דלא תיקשי אדדייק מדפסיל לעובד כוכבים לענין כולי -

And it turns out properly that one should not ask; instead of ר"נ inferring from the סיפא that since a נכרי is פסול, etc. for הבאה only, this implies that for כתיבה he is כשר; so instead of this inference -

אדרבה לידוק מדלא תני ליה ברישא דפסול⁵³ -

On the contrary let us infer from the רישא, where it is not mentioned that a נכרי is כשר; proving that a נכרי is פסול; the answer is -

אלא משום דרישא אתיא נמי לרבי אלעזר כמו לרבי מאיר -

Rather because the רישא is also according to ר"א just like ר"מ, and according to ר"א
a נכרי is certainly פסול; however we can be מדייק from the סיפא that a נכרי is כשר to write a גט -

וּפְרִיץ וְהָא וְדָאֵי עֹבֵד כּוֹכְבִּים אֲדַעְתָּא דְנַפְשִׁיהָ קָא עֲבִיד⁵⁴ -

And the גמרא challenged, ‘but a נכרי is certainly עבד קא דנפשיה’; the גמרא meant to ask -

⁵¹ This is (seemingly) only according to the first and last פ'י of תוספות, however according to the ר"י 'ועוד אומר ר"י' that a שוטה is always פסול, our משנה (which is מכשיר a שוטה) cannot be according to ר"א. See (however) מהרש"א (הארור).

⁵² The כג, א on משנה.

⁵³ Why are we מדייק from an inference in the סיפא that a נכרי is כשר, when the more obvious inference from the רישא indicates that a נכרי is פסול to write a גט.

והא ודאי⁵⁴ is explaining, once ר"נ concluded that ר"מ does not require כתיבה לשמה (מה"ת); what is the question תוספות responds עכ"ל: why should that matter, since כתיבה לשמה is not required.

והוה ליה ליפסל לרבי מאיר לכל הפחות מדרבנן⁵⁵ בגדול עומד על גביו:

So it should be according to ר"מ at least even if a געע"ג!

Summary

We can either assume that the משנה is according to ר"א and there is no issue of שליחות (since וכתב refers to the סופר) or כריתות (since it is not שליחות or עדות), or we can assume (in the הו"א) that even ר"מ requires לשמה (either מדרבנן or מה"ת). In conclusion according to ר"מ a נכרי and חש"ו are כשר without a געע"ג, while according to ר"א a חש"ו are כשר with a געע"ג, but not a נכרי.

Thinking it over

1. ר"א⁵⁶ writes that the question of 'והא לאו בני דיעה נינהו', is according to ר"א. Why did the גמרא assume that the משנה is according to ר"א (and asks a question), perhaps this משנה follows ר"מ (so there is no difficulty to begin with), especially since (according to ר"נ) in the מסקנא, the משנה follows the view of ר"מ?⁵⁷

2. תוספות writes that a קטן (ושוטה) are בני כריתות since the קטן will become a גדול and the שוטה can become sane.⁵⁸ Why do we find later that עכו"ם are פסול to deliver a גט since they are 'לאו בר היתירא הוא'; but they have the option of being מתגייר and then they will be בר היתירא; what is the difference between a חש"ו and a נכרי?⁵⁹

3. תוספות asks why was it necessary for ר"נ to cite a ברייתא that a נכרי is פסול (it should be obvious since בני כריתות נינהו).⁶⁰ תוספות just maintained that קטן וכו' are בני כריתות, and a נכרי is not, so תוספות should have asked, how can ר"נ compare a נכרי (who is בני כריתות) to a חש"ו (who are בני כריתות)?⁶¹

4. The 'ועוד אומר ר"י' establishes the סוגיא according to ר"מ who does not require only מדרבנן לשמה מה"ת; thus removing תוספות previous question (regarding שליחות and כריתות).⁶² How will the 'ועוד אומר ר"י' respond to תוספות first question

⁵⁵ See תוספות in פי' that this explanation is according to the last נחלת משה.

⁵⁶ See (text by) footnote # 2.

⁵⁷ See 34-39 # אוצר מפרשי התלמוד and מהרש"א הארוך.

⁵⁸ See footnote # 21.

⁵⁹ See נחלת משה and מהר"ם.

⁶⁰ See footnote # 23.

⁶¹ See מהרש"א (הארוך).

⁶² See footnote # 30.

regarding the contradiction between our גמרא and מס' חולין concerning כוונה;⁶³ is the fact that we are following ר"מ sufficient to reconcile this contradiction or do we need to accept תוספות initial answer there?⁶⁴

5. The 'ועוד אומר ר"י' establishes the סוגיא according to ר"מ who does not require ר"מ גוזר;⁶⁵ why was גזירה כתיבה אטו חתימה only מדרבנן, because of a חתימה אטו חתימה only regarding לשמה, why was he also not גוזר by וקריתות וקריתות that they are פסול for חתימה אטו חתימה?⁶⁶

6. גט. Why⁶⁷ writes that according to ר"א a שוטה is certainly פסול to write the גט. Why then does the ברייתא only mention that עכו"ם is פסול, it should have also included a שוטה?⁶⁸

---

⁶³ See footnote # 4.

⁶⁴ See מהרש"א (הארוך).

⁶⁵ See footnote # 31.

⁶⁶ See נחלת משה.

⁶⁷ See footnote # 40.

⁶⁸ See נחלת משה.